

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์: กรณีศึกษา
บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร

An Integrated Three Dharma
Eco-Tourism: A Case Study of Pok Yai Village, Phanna Nikhom District,
Sakon Nakhon Province

สุชาติ วรรณขาว¹ สุนันท์ แก้วอาษา² และยุพิน เรืองแจ้ง³

Suchart Wannakhao, Sunan Kaewasa and Yupin Ruangchang

Received: August 24, 2021

Revised: November 17, 2021

Accepted: November 18, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวสามธรรมนิเวศน์ (ธรรมชาติ วัฒนธรรม ธรรมะ) และ 2) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methodology) ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวสามธรรมนิเวศน์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจภาคสนามเพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) 2) การอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนจำนวน 70 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการอภิปรายกลุ่ม และวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยว 3) การประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวจำนวน 200 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลปรากฏว่า 1) บ้านพอกใหญ่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวครอบคลุมสามธรรมนิเวศน์ 2) รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นเกิดจากการยึดเอารูปแบบวิถีชีวิตของชาวบ้านผนวกกับความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการไปสู่ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามธรรมนิเวศน์ในแต่ละด้าน 3) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย 4.72 (S.D. 0.52)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์

¹ อาจารย์ประจำ คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร 47160 e-mail: Suchart9159@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร 47160 e-mail: kaewasa73@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะคณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร 47160 e-mail: yupin_ru234@hotmail.com

Abstract

This research aimed to 1) study three dharma eco-tourism resources (Natural, Cultural, Dharma) and 2) develop an integrated three Dharma eco-tourism model. The mixed-method research methodology was used. The research was conducted in 3 phases as follows. First, a study of three dharma eco-tourism resources was focused. Data was collected through field survey for the content analysis. Secondly, a focus group discussion was conducted to formulate the integrated three dharma eco-tourism models. The samples were 70 delegates who were involved in community tourism. They were recruited by purposive sampling. Data were collected by group discussion and the content analysis was conducted to formulate the model. Thirdly, the tourist satisfaction survey on the implementation of the formulated tourism model was evaluated. The samples were taken randomly from 200 tourist who visited the site. Questionnaires were used to collect data. Frequency, means, percentage and standard deviation were used to analyze the data. The study yields the following results. Firstly, tourism resources of Pok Yai village are covered on the three aspects of dharma eco-tourism. Secondly, the formulated tourism model was based on ways of life of the villagers combining with the faith in Buddhism, which was linked and integrated with three dharma eco-tourism resources, respectively. 3) The satisfaction of the tourists on the exhibition was at the highest level with an average of 4.72 (S.D. 0.52).

Keywords: the development of tourism model, an integrated on three dharma eco-tourism model

บทนำ

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวชมความงดงามของธรรมชาติในสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีหลากหลาย และในขณะเดียวกันก็ต้องการเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น อีกทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว จากกระแสนิยมในรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนความต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป จึงนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งประชาชนทุกภาคส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศน์ของท้องถิ่นนั้นไว้ได้ (สถาบันคลังสมองของชาติ, 2552, น. 28)

หลายประเทศได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมและ

สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556 อ้างถึงใน กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2561, น. 164) การอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางประเพณี ทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลายเป็นทางเลือกยอดนิยมที่หลายประเทศให้ความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเกิดรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการต่อยอดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีพลวัตรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563, น. 31) การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตอันดีงาม ทั้งยังเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและผู้มาเยือนและนำมาซึ่งการเติบโตอย่างยั่งยืน (ภูริวัจน์ เดชอุ่ม, 2556, น. 332 อ้างถึงใน ชนิษฐา ใจเป็ง, 2563, น. 27)

แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการของพื้นที่รวมถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมในชุมชนซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้และถ่ายทอดให้คนในชุมชนและนอกชุมชนได้เข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจและสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ควรมีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ด้วยการส่งเสริมรักษา พื้นฟู สืบสานวัฒนธรรมชุมชน ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเหมาะสม เช่น ศูนย์ข้อมูลและบริการ ป้ายเล่าเรื่อง ป้ายบอกทาง และควรมีการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีเอกภาพเพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน (จุฑารัตน์ เจือจิ้น, 2555 อ้างถึงใน สุชาดา รักเกื้อ, 2560, น. 877) ส่วนแนวทางในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะพิจารณา 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และ 3) ศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย, 2561, น. 143-146)

จากการที่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบทำให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธได้รับความนิยมมากขึ้นโดยปัจจัยผลัก (Push Factors) ที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเดินทางเยี่ยมชมพุทธสถานคือ ต้องการใช้เวลากับครอบครัว เพื่อน หรือคนรัก ส่วนปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) คือกลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านที่พัก ตามลำดับ (นะภาพร ทาระอาธร, 2563, น. 31) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ได้รับความนิยมมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม การศึกษาธรรมะ การสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแสวงบุญเพื่อสุขภาพ การศึกษาวิถีชีวิต พระสงฆ์ และท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพระสงฆ์สายวัดป่า (พระมหาณัฐกิตติ อนารโท, พระครูสิริสุตภรณ์ และพระวิมาน คมภีรปัญญา, 2563, น. 37)

จังหวัดสกลนครได้กำหนดตำแหน่งการพัฒนาจังหวัด (Positioning) 3 ด้าน ได้แก่ การเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร การค้า การลงทุน และการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการค้า การลงทุนและการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นมีตัวชี้วัดที่แสดงถึงประสิทธิผลของยุทธศาสตร์คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับอาเซียนและจังหวัดสกลนครเป็นแหล่งท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมชาติ วัฒนธรรม ธรรมะ) ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศโดยเป็นจุดเชื่อมการค้ามาคมขนส่งสู่อาเซียนและจีนตอนใต้ (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2562, น. 241) จังหวัดสกลนครมีธรรมชาติที่งดงามเป็นแหล่งอารยธรรมและมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตกาล เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นทางชาติพันธุ์ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ นอกจากนี้ยังเป็นดินแดนแห่งพุทธธรรมเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ ยึดมั่นเลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าอีกทั้งมีพระเกจิอาจารย์หลายรูปได้ปฏิบัติธรรม ณ ดินแดนแห่งนี้ ด้วยองค์ประกอบดังกล่าวทำให้จังหวัดสกลนครมีทรัพยากรการท่องเที่ยวครอบคลุมทั้งสามธรรม แต่อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังเป็นการท่องเที่ยวที่แยกส่วน ขาดรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมอย่างชัดเจน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยดึงเอาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มก่อให้เกิดรายได้แก่คนในท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและความรู้ เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 อ้างถึงใน ปรัชญากร ไชยคช, ดวงธิดา พัฒโน, ธนภฤช สุวรรณ, นุกูล ชื่นพัก, และวรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล, 2558, น. 43) ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เป็นกรณีศึกษาเนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยว อีกทั้งมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวครอบคลุมสามธรรม รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ต้นแบบที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพอกใหญ่ กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง

จำนวน 80 คน ประกอบด้วย ชาวบ้านและผู้นำชุมชน จำนวน 70 คน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว 2 คน ตัวแทนจากสำนักงานกีฬาและท่องเที่ยวจังหวัดสกลนคร จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรมและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน และผู้แทนจากสำนักงานเทศบาลตำบลพอกน้อย จำนวน 3 คน

ประชากรที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ ระหว่างวันที่ 17 สิงหาคม – 19 สิงหาคม พ.ศ. 2561 กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 200 คน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ ประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมะ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ อภิปรายผล และกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยในครั้งนี้ ตั้งแต่ วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึง 30 สิงหาคม พ.ศ. 2561

กรอบแนวคิดในการวิจัย

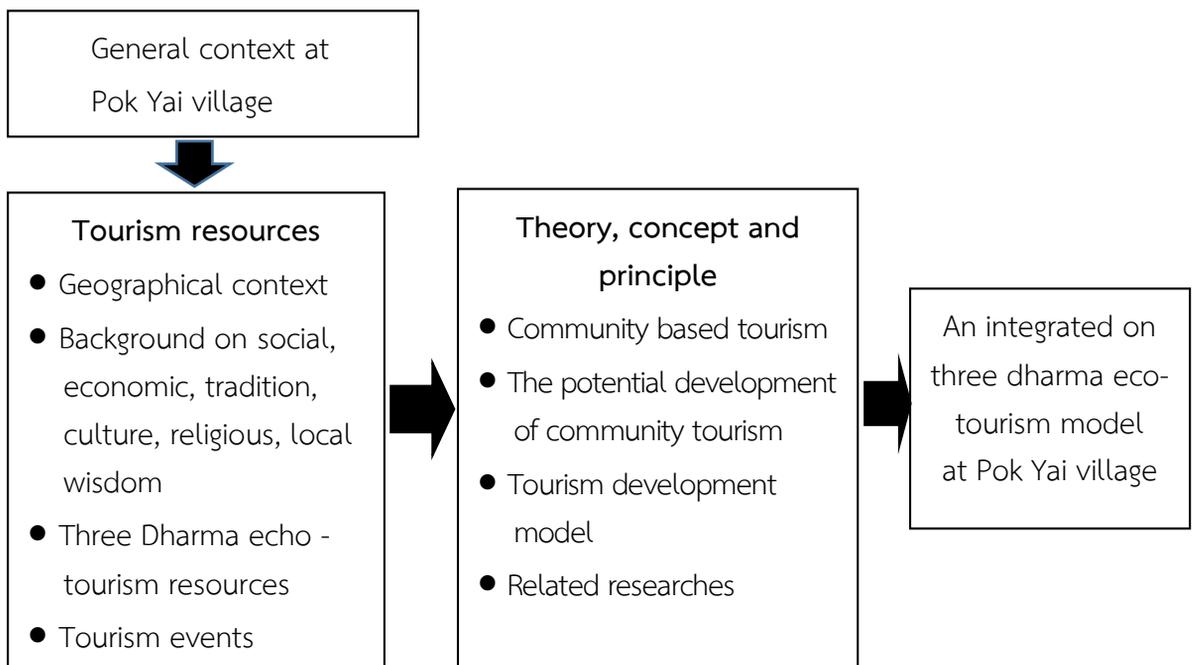

Figure 1 Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ กรณีศึกษาบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) เก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการหารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพอกใหญ่ กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 80 คน ประกอบด้วย ชาวบ้านและผู้นำชุมชน จำนวน 70 คน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว 2 คน ตัวแทนจากสำนักงานกีฬาและท่องเที่ยวจังหวัดสกลนคร จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรมและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน และผู้แทนจากสำนักงานเทศบาลตำบลพอกน้อย จำนวน 3 คน

ประชากรที่ใช้ในการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ ระหว่างวันที่ 17 สิงหาคม – 19 สิงหาคม พ.ศ. 2561 กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 200 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1. การสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนที่ส่งเสริมต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์

2.2. การอภิปรายกลุ่มย่อยของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ผลสรุปของการอภิปรายนำมาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว โดยการยึดเอาฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวฐานใดฐานหนึ่งเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการกับฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวสามธรรมนิเวศน์

2.3. แบบสอบถาม เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ พบว่า บ้านพอกใหญ่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและส่งเสริมต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเทือกเขาภูพาน พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์โดยมีลำน้ำอูนไหลผ่าน มีธรรมชาติสวยงาม วิถีชีวิตของชาวบ้านผูกพันกับสายน้ำอูน ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทางชาติพันธุ์โดยชาวบ้านสืบเชื้อสายชาวภูไทย หรือ ผู้ไทย มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์อีกทั้งมีวิถีชีวิตที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่น มีการปฏิบัติตามฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ อันเป็นวิถีชีวิตที่ยึดถือมาแต่ดั้งเดิมของสังคมชนบททั่วไปในภาคอีสาน

มีการประกอบพิธีทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ บุญเดือนยี่ บุญคูณข้าวจ้าวหรือบุญคูณลาน จัดขึ้นราวเดือนมกราคม เป็นการทำบุญเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ข้าวจ้าวและลานข้าวจ้าว บุญเดือนสี่ บุญพะเวหวัดหรือบุญเทศน์มหาชาติที่ชาวบ้านพอกใหญ่ร่วมแรงร่วมใจกันจัดขึ้นควบคู่ไปกับวันสงกรานต์เป็นประจำทุกปี มีการจัดขบวนพ็อนรำอย่างสวยงามและยิ่งใหญ่ มีขบวนแห่พะเวหวัดหรือพระเวสสันดรนั่งบนหลังช้างไปยังวัดศรีธรรมราช บุญเดือนแปด บุญเข้าพรรษา จัดขึ้นราวเดือนกรกฎาคม มีการทำบุญใส่บาตรถวายผ้าอาบน้ำสงฆ์ รูปเทียน ฟังเทศน์และเวียนเทียน บุญเดือนเก้าบุญข้าวจ้าวประดับดิน ราวเดือนสิงหาคม เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับและผีหรือเปรตที่ไร้ญาติ บุญเดือนสิบ บุญข้าวจ้าว ราวเดือนกันยายน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับโดยชาวบ้านมีความเชื่ออย่างแรงกล้าว่าบุพการีหรือญาติที่ล่วงลับจะมารอรับบุญกุศลจากลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ บุญเดือนสิบเอ็ดบุญออกพรรษาราวเดือนตุลาคม และบุญส่งท้ายปีหรือบุญเดือนสิบสองประมาณเดือนพฤศจิกายนจะเป็นช่วงเวลาของการประกอบพิธีบุญกฐินซึ่งเป็นบุญใหญ่รองลงมาจากบุญพะเวหวัด ชาวบ้านพอกใหญ่จะร่วมแรงร่วมใจทำกองกฐินถวายวัดในแต่ละปี

ชาวบ้านพอกใหญ่มีการสืบสานประเพณี อนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ปฏิบัติสืบทอดมาโดยมีการสืบสานประเพณีบุญแข่งเรือ จัดขึ้นในเดือนสิงหาคมซึ่งเป็นช่วงที่ปริมาณน้ำในลำน้ำอูนปริมาณสูงช่วงนี้ มีทีมเรือพายจากจังหวัดใกล้เคียงมาร่วมการแข่งขัน ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ผ้าย้อมคราม ผ้าทอมัดหมี่ เครื่องจักสานจากไม้ไผ่และหวาย นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้านและศิลปะท้องถิ่น มีการจัดตั้งกลุ่มกลองยาวและกลุ่มฟ้อนภูไทยประจำหมู่บ้าน ส่วนทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมะ ได้แก่ ความศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าโดยมีวัดศรีธรรมราชและพิพิธภัณฑ์หลวงปู่สอนพระเกจิอาจารย์ที่เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านมาแต่ครั้งในอดีต มีการจัดงานบุญมหาชาติเป็นประจำทุกปี

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยึดเอาวิถีชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภาษา การแต่งกาย ตลอดจนแบบแผนทางประเพณีและวัฒนธรรมผนวกกับความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการกับฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมและทางธรรมะ ตามลำดับ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

3. ผลของการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ แสดงใน Table 1

Table 1 The overall satisfaction of the tourists on the implementation of the formulated tourism model at Pok Yai village

The implementation of the formulated tourism model at Pok Yai village	Level of Satisfaction (percentage)		
	\bar{x}	S.D.	Level of Satisfaction
1. location (clean/daintiness /proper decoration/ harmony with nature /security system /providing information and knowledge / amenity)	4.67	0.53	Highest
2. communication medias e.g., signboard / informing information / document / brochure	4.73	0.53	Highest
3. Adequate information given by information desk at the exhibition	4.66	0.54	Highest
4. The suitable pattern of each exhibition	4.76	0.51	Highest
5. The attraction of the formulated tourism model	4.75	0.57	Highest
6. The overall satisfaction on the implementation of the formulated tourism model	4.78	0.49	Highest
Total	4.72	0.52	Highest

จาก Table 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.72 (S.D. 0.52) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจมากที่สุดในทุกหัวข้อ โดยหัวข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ความพึงพอใจในภาพรวมของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ มีค่าเฉลี่ย 4.78 (S.D. 0.49) รองลงมาตามลำดับ ได้แก่หัวข้อรูปแบบการจัดนิทรรศการแต่ละเรื่องมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.76 (S.D. 0.51) หัวข้อความน่าสนใจของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ มีค่าเฉลี่ย 4.75 (S.D. 0.57) ลำดับถัดมา ได้แก่หัวข้อการสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น ป้ายสัญลักษณ์/การให้ความรู้/เอกสาร/แผ่นพับและหัวข้อมีห้องน้ำห้องสุขาที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวก ค่าเฉลี่ย 4.73 (S.D. 0.53) หัวข้อการจัดสถานที่ (ความสะอาด/ความสวยงาม/การตกแต่งสถานที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ/การดูแลความปลอดภัย/การให้ข้อมูล-ความรู้/สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน) มีค่าเฉลี่ย 4.67 (S.D. 0.53) ส่วนหัวข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ การให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ประจํานิทรรศการ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.66 (S.D. 0.54)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจสภาพบริบทชุมชนบ้านพอกใหญ่เพื่อค้นหาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมสามธรรมนิเวศน์และส่งเสริมต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ โดยการลงพื้นที่ชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ประชาชนชุมชนในด้านต่าง ๆ และผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและค้นหาลักษณะของชุมชน ประวัติความเป็นมา ความเชื่อทางศาสนาตลอดจนประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาหมู่บ้าน รายงานประจำปีของหมู่บ้าน เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์และสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการสำรวจภาคสนามสภาพทางภูมิศาสตร์โดยรอบของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนดำเนินงานเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่า บ้านพอกใหญ่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมสามธรรมนิเวศน์ สามารถพัฒนาให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประกอบด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มเพื่อภูเขาภูพานมีลำน้ำอันเนื่องมาจากน้ำไหลผ่าน พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งผลิตข้าวหลักของจังหวัดสกลนคร ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประกอบด้วยเครื่องมืออัตลักษณ์ทางด้านชาติพันธุ์ที่โดดเด่นโดยชาวบ้านพอกใหญ่สืบเชื้อสายชาวภูไทย หรือผู้ไทย ที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสกลนครในรัชกาลที่สามแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีภาษาพูดและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ มีการให้ความสำคัญในเรื่องการนับถือญาติผู้ใหญ่ มีการสืบสานภูมิปัญญาด้านจักสาน ทอผ้าและย้อมผ้า โดยเฉพาะการทอผ้าฝ้ายย้อมคราม ส่วนทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมะนั้นประกอบด้วยความยึดถือศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า มีการประกอบพิธีและการทำบุญประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มีพิพิธภัณฑ์หลวงปู่สอนภายในวัดศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน

ผลของการสำรวจสภาพบริบทดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ตามกรอบการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของระพีพรรณ ทองหล่อ และคนอื่นๆ (2549 อ้างถึงใน ศิริจรรยา ประพตติกิจ, 2553, น. 155) ที่กล่าวว่า การจะตัดสินใจกำหนดทิศทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวด้วยการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อใช้ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของนางลักษณ์ จันทาทากุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2556, น. 152) ที่พบว่าแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหัวเขานั้น จะพิจารณาประเด็นสำคัญของสภาพการณ์และข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว อันได้แก่ ประเด็นด้านภาพรวมของการท่องเที่ยวและยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sproule (1996 อ้างถึงในกมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2561, น. 174) ที่ได้เสนอองค์ประกอบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเพื่อให้

เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย ศักยภาพของพื้นที่ ศักยภาพของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีความเข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกและทางลบโดยการให้ชุมชนนั้นมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Buhalis (2000 อ้างถึงในกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไว, 2561, น. 143) ที่เสนอว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะแหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจ (attraction) ของนักท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแบ่งได้ 4 ประเภทได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติทางวัฒนธรรม ทางชาติพันธุ์ และการให้ความบันเทิง

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอารูปแบบวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภาษา การแต่งกาย ตลอดจนแบบแผนทางประเพณีและวัฒนธรรมผนวกกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมและทางธรรมะ โดยกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละด้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชม เรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นการค้นหาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนแล้วสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการจัดการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการใช้แนวคิด Value Capture และ Value Creation ที่นำเสนอในงานวิจัยของธารณี นวสันธิ และสุชุม คงดิษฐ์ (2561, น. 62) โดย Value capture เป็นกระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมอง 2 มิติ โดย มิติแรกเป็นการส่งมอบคุณค่าสูงสุดให้กับนักท่องเที่ยว และมิติที่สองคือการได้รับผลตอบแทนจากคุณค่านั้นของเจ้าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีการใช้แนวคิด Value creation ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างคุณค่าให้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยการสร้างกิจกรรมให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ข้อได้เปรียบหรือข้อแตกต่างที่มีมากกว่าคู่แข่ง ประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวนั้น ๆ การทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจหรือสบายใจ และความรู้สึกคุ้มค่า การใช้สองแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะสามารถเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับเจ้าของภูมิปัญญาและสร้างรายได้เปรียบเทียบทางการแข่งขัน เป็นการป้องกันการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีโดยใช้การสื่อเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ นำเสนอผ่านรูปแบบใหม่ทางการตลาดเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้

3. ผลของการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.72 (S.D. 0.52) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่าชุมชนบ้านพอกใหญ่มีศักยภาพการท่องเที่ยวครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านองค์กร ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการสังเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี ของนางลักษณ์ จันทาภากุลและนรินทร์ สังข์รักษา (2556, น. 151) โดยพบว่าชุมชนบ้านหัวเขาเงินมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมที่จะบริการและรองรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้โดยตรงและมีบริการ

เสริม มีระบบรักษาความปลอดภัย ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์มีเนื้อหาตรงตามแนวคิดของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวสามธรรม คือการศึกษาบริบทของชุมชนรอบด้านทำให้เห็นอัตลักษณ์ชุมชนชัดเจนและหาแนวทางที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุฑาทาร์ตน์ เจือจิ้น (2555 อ้างถึงใน ชนิษฐา ใจเป็ง, 2563, น. 35) ที่เสนอว่าแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาประวัติศาสตร์ พัฒนาการของพื้นที่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนนำไปสู่การเรียนรู้และถ่ายทอดให้คนในชุมชนและคนนอกชุมชนได้เข้าใจ ภาคภูมิใจ และสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ในที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิษฐา ใจเป็ง (2563, น. 34) ที่ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคมของนครชุมจะพัฒนาต่อไปได้ต้องมีการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน สร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้รู้สึกรักและหวงแหนในความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อันเป็นมรดกสำคัญของชุมชนผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยสิ่งสำคัญ คือ คนในชุมชนต้องร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาในด้านต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวแล้วจะต้องสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวด้วยการต้อนรับที่อบอุ่น การให้ความรู้และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจในมิตรภาพของคนในชุมชนรวมถึงประทับใจในทัศนียภาพที่สวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระพล ทองมา, วินิตตรา ลีละพัฒนา และนวลจันทร์ ทองมา (2554, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฮ่อง อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนชาวจีนยูนานมีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยการจัดการท่องเที่ยวมุ่งเน้นให้ชุมชนและคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการนำเสนอเรื่องราวประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ผ่านทาง การจัดนิทรรศการ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและเป็นการสืบทอดประวัติศาสตร์ของชุมชน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ มาจากการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน นำข้อมูลมาอภิปรายกลุ่มย่อยจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แล้วกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบและนำไปทดลองภาคสนามโดยการจัดนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์บ้านพอกใหญ่ อำเภอดอยหล่อ จังหวัดสกลนคร ระยะเวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 17- 19 สิงหาคม 2561 จากการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนบ้านพอกใหญ่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมสามธรรมนิเวศน์ทั้งทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และธรรมะ รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นเกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตของชาวบ้านผนวกกับความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการไปสู่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งสามด้านดังกล่าวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่

หลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวชมและเรียนรู้ ผลที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวนี้คือการรื้อฟื้นรูปแบบพิธีแห่เรือตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องเวสสันดรชาดก กัณฑ์ที่ 13 นครกัณฑ์ ผลจากการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์ กรณีศึกษาบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรพัฒนาต่อยอดการสร้างมูลค่าเพิ่มจากกิจกรรมการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ได้แก่ จัดทำชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เรื่อง ข้าว คราม ทอ ถัก จักสาน ดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะ การฟ้อนรำ และประเพณีการผูกแขนตามวิถีชาวภูไทย เป็นต้น

2. ควรมีการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในชุมชนใกล้เคียงและกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน เช่น เส้นทางปั่นจักรยานตามรอยพระอริยสงฆ์วัดพระธาตุภูเพ็ก วัดถ้ำขามและวัดป่าอุดมสมพร เส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพวัดคำประมง เส้นทางการท่องเที่ยวอาหารและสุขภาพบ้านนาเชือก เป็นต้น

3. ควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศน์โดยหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของชุมชนให้มีความหลากหลายและต่อเนื่องในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด เพื่อดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่สนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในวงกว้าง

4. ควรพัฒนาบุคลากรในชุมชนที่มาปฏิบัติหน้าที่ประจำจุดแสดงนิทรรศการให้มีความสามารถในการบรรยายการนำเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาภูมิทัศน์ในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 164-176.
- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2561). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 6(1), 131-147.
- ชนิษฐา ใจเป็ง. (2563). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนนครชุม กำแพงเพชร. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 30(1), 26-38.
- ธารณี นวสันธิ์ และสุขุม คงดิษฐ์. (2561). *แนวทางการบูรณาการรูปแบบการท่องเที่ยวจากฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยววิถีไทยอย่างสร้างสรรค์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. พระนครศรีอยุธยา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- นงลักษณ์ จันทาภากุล และนรินทร์ สังข์รักษา. (2556). การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเขาหัวจิ้น จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยบริการ*, 24(2), 125-152.

- นภาพร ทาระอาธร. (2563). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรัชญากร ไชยคช, ดวงธิดา พัฒโน, ธนกฤช สุวรรณ, นกุล ชื่นพัก และวรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล. (2558). ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านต้นหยงลูโละ ตำบลต้นหยงลูโละ อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี. ใน *สำนักวิจัยและพัฒนา, การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติครั้งที่ 6*, (น. 43-51). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พระมหาณัฐกิตติ อนารโท, พระครูสิริสุตาภรณ์ และพระวิมาน คมภีรปญโญ. (2563). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารวิชาการธรรมทรศน. 20(2)*, 35-46.
- วิระพล ทองมา, วินิตตรา ลีละพัฒนา และนวลจันทร์ ทองมา. (2554). *รายงานผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สำนักวิจัยและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศิริจรรยา ประพุดติกิจ. (2553). *การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อจัดทางเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุชาติ รักแก้ว. (2560). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร*. ใน *สถาบันวิจัยและพัฒนา, รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 4*, (น. 869-880). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สำนักงานจังหวัดสกลนคร กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2562). *แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร 4 ปี 2561-2564 (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2562)*. สกลนคร: ผู้แต่ง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กลยุทธ์สู่การเติบโตอย่างทั่วถึงและการนำส่งคุณค่าพิเศษ. Tourism and Economic Review รายงานสภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว, 1(3)*, 30-44.
- สถาบันคลังสมองของชาติ. (2552). *การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: ส่วนหนึ่งของรายงานการศึกษาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก: ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: โครงการศึกษาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก สถาบันคลังสมองของชาติ.